

Comissió de Treball sobre Participació de la Comunitat Educativa

Consell
d'Educació
Municipal de
Barcelona
Setembre del 2025

Gerència de Cultura,
Educació, Cicles
de Vida, Feminismes
i LGTBI

Consell d'Educació
Municipal de
Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

Índex

1. Introducció	3
1.1 El Consell d'Educació Municipal de Barcelona	3
1.2 El punt de partida	5
2. Discussió	6
2.1 Experiències de participació de la comunitat educativa a Euskadi	6
2.2 Relacions escola - famílies: de problema a solució	8
2.3 El reconeixement de les veus de l'alumnat als centres educatius	11
2.4 L'alumnat parla: propostes per a la millora de la participació de l'alumnat al CEMB	12
2.5 Alumnat i jornada escolar	14
2.6 Diagnosi sobre l'estat de la participació estudiantil	16
3. Conclusions	17
3.1 Propostes	18
4. Referències	20

1 Introducció

1.1 El Consell d'Educació Municipal de Barcelona

El Consell d'Educació Municipal de Barcelona (d'ara endavant, CEMB) és l'òrgan de participació ciutadana en l'àmbit de l'educació i representa la comunitat educativa de la ciutat de Barcelona.

El CEMB té una funció assessora i pot elevar informes i propostes a les institucions educatives i al municipi. El CEMB és també consultat per l'Administració educativa de la Generalitat de Catalunya, pel Consorci d'Educació i per l'Ajuntament de Barcelona. Les comissions són els òrgans bàsics de treball del CEMB.

La **Comissió de Treball sobre Participació de la Comunitat Educativa** està formada per diferents membres de tota la comunitat educativa que s'hi veu representada, exercint-ne la presidència Desirée Hortigon Flores, en representació de direccions de centres públics. Han format part d'aquesta comissió de treball les persones següents:

- Blanca Amengual Pieras – representació de direccions de centres públics, Institut Angeleta Ferrer
- Aida Arroyo Carreras – representació d'aFFaC
- Aila Bedoya Xarles – representant de l'alumnat de l'escola pública
- Hicham Chichati Mainich – Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i la Bordeta
- Aran Clemente Nadal – representació de docents de l'escola concertada, CCOO
- Jordi Guirado Cabanas – Grup Municipal VOX
- Desirée Hortigon Flores – representació de direccions de centres públics, Escola Congrés-Indians
- Maria Dolors Martí Solà – Col·legi de Doctors i Llicenciats

- August Lorente i Tibau – representació de docents de l'escola concertada, UGT
- Amador Pisabarro San Martín – FAVBI
- José Angel Reguera – docent de l'escola pública (convidat)
- Verónica Robles Moreno – aFFaC
- Ildefonso Rodríguez García – direccions de centres públics, Escola Lluís Vives
- Noa Rodríguez Sánchez – representant de l'alumnat de l'escola pública
- Jordi Roig Viñals – Consell d'Educació de Catalunya
- Pati Sarrias Javier – representació de FAPAES
- José Antonio Vázquez – representació de la direcció de centres públics
- Sira Garcia Bosch – secretària del CEMB
- Sílvia Luque Delgado – CEMB
- Paloma Pontón Merino – Fundació Ferrer i Guàrdia

Amb la finalitat d'orientar el debat i les propostes generades en aquesta comissió de treball, s'ha comptat amb el suport de persones expertes en l'àmbit mitjançant presentacions temàtiques i participant en l'espai de debat. A continuació es detalla la relació de persones expertes participants, així com el títol de les seves intervencions:

- Nélida Zaitegi de Miguel, mestra i pedagoga, expresidenta del Consell Escolar d'Euskadi: "Experiències de participació de la comunitat educativa" (2 de desembre de 2024).
- Jordi Collet Sabé, professor de Sociologia de l'Educació a la Universitat de Vic: "Relacions escola-famílies: de problema a solució" (27 de gener de 2025).
- Laura Farré-Riera, doctora en Educació a la Universitat de Vic: "El reconeixement de les veus de l'alumnat als centres educatius" (24 de febrer de 2025).
- Aila Bedoya Xarles i Noa Rodríguez Sánchez, representants de l'alumnat al CEMB: "Presentació de les propostes per la millora de la participació de l'alumnat al CEMB" (31 de març de 2025).
- Aida Arroyo Carreras, responsable de l'Observatori de l'aFFaC: "Alumnat i jornada escolar" (31 de març de 2025).
- Dani Mota Arjona, referent de Moviment Estudiantil i Drets de la Ciutadania del Consell de la Joventut de Barcelona: "Diagnosi sobre l'estat de la participació estudiantil 23-24" (31 de març de 2025).

1.2 El punt de partida

La participació de la comunitat educativa s'ha consolidat en els darrers anys com un dels pilars fonamentals per millorar la qualitat educativa. Cada cop més, es reconeix el **paper clau que exerceixen les famílies, l'alumnat i altres agents en la construcció d'un projecte educatiu compartit i arrelat a la comunitat**. En aquest marc, es fa evident la necessitat d'afavorir espais de diàleg i col·laboració que permetin enfortir els vincles entre escola i comunitat i avançar cap a un model educatiu més democràtic, inclusiu i participatiu. Aquesta implicació activa de tots els membres de la comunitat contribueix també a fer de l'escola un àmbit més obert, democràtic, corresponsable i compromès amb el seu entorn social.

Fruit d'aquest interès per les dinàmiques, pràctiques, models i experiències, durant aquest curs 2024-2025 s'ha engegat un nou espai de treball en el marc del CEMB, la Comissió de Treball sobre Participació de la Comunitat Educativa. Aquest nou grup s'impulsa per abordar la situació de la participació dels diferents agents que constitueixen la comunitat educativa, i també per explorar les seves necessitats, ja que entén la participació no com una formalitat, sinó com una **eina de democratització de l'escola, de plena capacitat dels seus membres i com una font d'oportunitats i solucions als reptes actuals de l'educació**.

La Comissió de Treball s'ha reunit en quatre sessions al llarg del curs, amb persones expertes convidades, per aprofundir en el concepte de participació i establir una base conceptual comuna; conèixer el rerefons històric i la situació actual de les relacions entre famílies i escola, i alumnat i escola; analitzar en profunditat el moment actual de participació que es viu en els centres escolars; compartir experiències d'impuls a la participació des de fora de l'àmbit estrictament escolar, i, finalment, conèixer propostes concretes per millorar la participació en els centres.

Així doncs, en el marc d'aquestes sessions, s'ha pogut reflexionar i debatre en profunditat entorn de la participació, des de tots els seus vessants. Aquest intercanvi ha permès **identificar elements clau per avançar cap a una cultura participativa real i transformadora**.

Tot seguit es presenten les línies de treball analitzades i les propostes concretes que s'han elaborat amb el treball desplegat.

2 Discussió

2.1 Experiències de participació de la comunitat educativa a Euskadi

Nélida Zaitegi, mestra, pedagoga i presidenta del Consell Escolar d'Euskadi entre els anys 2017 i 2020, va aportar en la primera sessió de la Comissió la seva mirada experta sobre la participació de la comunitat educativa com a motor de transformació i millora dels centres educatius, des d'una perspectiva pràctica i a partir de la seva experiència directa.

Segons el seu punt de vista, dues qüestions clau haurien de guiar la reflexió a l'hora de promoure la participació en les escoles: què entenem per participació i quina és la seva raó de ser. Cal tenir present que **participar va molt més enllà d'assistir o expressar una opinió** (Arnstein, 1969); implica posar en comú coneixements i capacitats amb l'objectiu de prendre decisions de manera col·lectiva, és a dir, **exercir una forma activa de corresponsabilitat**. Per participar hi ha una sèrie d'elements necessaris:

- a. **Voler participar**, tenir una actitud oberta, voler escoltar, acceptar la diversitat de visions i estar disposat a compartir el poder.
- b. **Conèixer què és participar**, comprendre el valor i el sentit de la participació, així com reconèixer-ne els processos.
- c. **Saber com es pot participar**, disposar d'eines i tècniques per implicar-se de manera eficaç. Aquesta dimensió de la participació requereix habilitats socials i emocionals que permetin gestionar la diversitat i el conflicte de manera constructiva.
- d. **Poder participar**, garantir els canals, espais i condicions adequats perquè tothom tingui accés a la participació. Aquest element assenyala que el poder de la comunitat per influir en el seu futur depèn directament de la qualitat i la facilitat amb què les persones poden accedir a espais de participació.

La participació no és innata, sinó que s'aprèn exercint-la. És un procés gradual que requereix pràctica, capacitat d'autocrítica, tolerància envers l'error i una mirada constructiva. En un context social cada cop més polaritzat, aquest aprenentatge és especialment necessari per poder mantenir espais de debat serens i respectuosos. Així, **la participació educativa implica una formació constant en la gestió del conflicte i la diversitat** (Tishman, 2008). Aquesta pràctica permet desenvolupar la capacitat d'escolta activa i el pensament crític dins de la comunitat educativa.

Un exemple inspirador és el projecte “**Ezina ekinez egina**” [L'impossible es fa fent], una iniciativa impulsada pel Consell Escolar d'Euskadi. Aquest projecte va néixer amb la voluntat de repensar la funció del Consell i d'impulsar la participació activa dels diferents agents educatius —docents, alumnat i famílies— en processos de reflexió i presa de decisions. L'experiència va generar molt interès, es va compartir amb altres municipis a través de la xarxa d'ajuntaments d'Euskadi (UDEL) i va obtenir molt bona acollida. Com a resum, el projecte tenia els objectius següents: generar un debat social rigorós i profund sobre l'educació; permetre que la ciutadania pugui formar-se una opinió informada sobre la situació actual de l'educació i sobre les propostes per millorar-la, amb la implicació de tota la comunitat educativa i social; fomentar la participació, el diàleg i el debat serè, així com les propostes crítiques i creatives, amb un compromís col·lectiu per fer-les realitat; compartir coneixement i aprenentatge entre iguals; generar passió i debat sobre l'educació com a dret col·lectiu i permanent; sensibilitzar la societat, fent-ho visible a través dels mitjans de comunicació i les xarxes socials, i crear un prototip de participació social que es pugui replicar en altres municipis.

“Ezina ekinez egina” va tenir una durada de vuit mesos, la prova pilot es va efectuar al municipi de Santurtzi i va generar una metodologia pròpia que s'ha pogut replicar en noves edicions, en altres entorns. Un dels aspectes més enriquidors del projecte va ser la **diversitat de participants** i la **convivència de perspectives molt diferents** (procedents de centres públics, concertats i privats, de famílies, alumnat, professorat i equips directius). Aquesta pluralitat va permetre **generar consensos més sòlids i honestos**, i va fer evident que el debat i la diferència poden ser una font de riquesa si es gestionen amb respecte.

Entre les qüestions pràctiques sobre com es poden afavorir processos participatius positius, des de l'experiència del Consell Escolar d'Euskadi es recomana, per exemple, la figura d'una persona dinamitzadora externa que faciliti les sessions, condueixi les dinàmiques i garanteixi un espai segur i acollidor. Una de les conclusions, en aquesta línia, és que **crear espais de diàleg i escolta activa** és essencial per a la cocreació de significats dins d'un grup.

Pel que fa a la **participació de l'alumnat**, cal parlar-hi directament, preguntar-los què els interessa i construir a partir dels seus interessos reals. Això ajuda a crear vincles, fomentar la implicació i desenvolupar la seva agència. Aquest procés de cocreació de coneixement entre docents i alumnes es pot entendre com una **forma de pràctica comunitària d'aprenentatge**, en què els estudiants es converteixen en membres actius del procés educatiu.

Sobre l'**abordatge de les dificultats de participació de les famílies**, especialment a secundària, cal entendre que hi ha condicionants sociològics que influeixen en el desinterès o la desmotivació, sovint vinculats a la percepció que participar “no serveix per a res”. Per això, s'assenyala la importància de crear condicions reals de participació útil i significativa, **adaptant horaris, formats i canals a les necessitats reals de les famílies**. És a dir, no hem d'oblidar que la participació no només depèn de la voluntat dels individus, sinó també de les condicions socials i culturals en què es troben.

També cal destacar que el factor clau per a una participació transformadora és la **voluntat real de compartir poder**. Participar no és simplement estar-hi, sinó **influir, construir i sentir-se part d'un projecte comú**. Aquesta actitud, combinada amb eines i espais adequats, pot convertir la participació en una font de canvi i millora educativa. Aquesta perspectiva, teoria de la participació activa (Fraser, 1997), defensa que la participació efectiva implica la capacitat de transformar la realitat, no només de ser inclòs en un procés, sinó de tenir la capacitat de canviar les condicions de participació en si mateixes.

2.2 Relacions escola - famílies: de problema a solució

En la segona sessió de la Comissió va participar **Jordi Collet-Sabé**, sociòleg, educador social i professor titular de Sociologia de l'Educació a la Universitat de Vic, per abordar la relació entre l'escola i les famílies. Com a contextualització, va esmentar que, en els seus orígens, l'escola es va construir al marge de les famílies, tant des del punt de vista arquitectònic com simbòlic. Aquesta separació ha arrelat en una cultura escolar que, encara avui, **manté dificultats estructurals per establir vincles institucionals sòlids amb les famílies i la comunitat**. La "gramàtica" de l'escolarització ha estat resistent als canvis, i s'han consolidat pràctiques que no contemplaven una col·laboració activa amb les famílies (Tyack i Tobin, 1994).

Des d'aquesta perspectiva, no hauria de sorprendre que les relacions entre escola i famílies (E-F) sovint siguin viscudes com a conflictives. A aquesta complexitat s'afegeix un factor clau: **la diversitat i la desigualtat entre les famílies**, que tal com advertia Bernstein (1996) generen desconfiança i dificultats en la relació, tant entre E-F com entre les mateixes famílies (F-F).

Continuant amb l'anàlisi de les dinàmiques E-F, l'expert Jordi Collet-Sabé posa sobre la taula el debat entorn de l'anomenat **"mite de la dimissió parental"** (Lahire, 1995; Martín Criado, Gómez Bueno, 2017), un posicionament que atribueix el menor rendiment escolar de les classes socials populars a la falta d'implicació parental i aquesta a la seva menor valoració de l'escolaritat, sense posar el focus en l'impacte dels recursos de les famílies, culturals i econòmics. Aquest posicionament pot invisibilitzar determinades famílies en espais escolars com reunions o entrevistes, però no per una "desimplicació" real, sinó per aquesta desigualtat de partida. Aquesta percepció no sorgeix d'una voluntat explícita del personal docent, sinó de factors estructurals, com ara:

- La tensió entre inclusió i selecció present dins del sistema educatiu.
- Les dinàmiques de segregació que operen de manera invisible dins dels centres escolars.
- El currículum ocult que reproduïx desigualtats a través de missatges implícits.
- El xoc cultural entre les formes d'educar a casa i a l'escola.

Davant d'aquesta realitat, doncs, queda clar que les relacions E-F no són un aspecte marginal, sinó una **qüestió central en la qualitat i l'equitat educativa**. Per avançar cap a una millor col·laboració E-F, hi ha diverses estratègies:

- Fomentar el coneixement i reconeixement mutu en el dia a dia.
- Construir relacions de confiança des del primer moment.
- Prestar atenció a les oportunitats i els riscos del món digital.

- Apostar per la tutoria com a figura clau per establir vincles amb les famílies.
- Adoptar una mirada empàtica que compregui les realitats familiars.
- Construir vincles-pont especialment amb les famílies més allunyades de la cultura escolar.
- Considerar les famílies com a part de la solució, i no del problema.

En aquest sentit, cal canviar la mirada i les pràctiques: **veure les famílies com a aliades actives en el procés educatiu i construir-hi vincles amplis, diversos i quotidians**. Tanmateix, moltes barreres tenen a veure amb el fet que veiem les famílies com a diferents, i això en dificulta el reconeixement. Cal generar maneres d'aconseguir que, des de la quotidianitat, totes les famílies puguin contribuir a fer de l'escola un projecte compartit. Perquè només així podrem construir escoles inclusives, participatives, equitatives i democràtiques, capaces d'educar conjuntament infants i joves en la convivència amb els altres (Collet i Tort, 2011; Collet et al., 2024).

Per acabar, Collet-Sabé va presentar un seguit de **27 accions concretes** per reforçar les relacions E-F i F-F:

1. Adaptar a i3 amb les famílies.
2. Canviar la manera d'entrar i sortir (fer les entrades i sortides dins de l'aula, trobades informals de 8.50 a 9.10 hores).
3. Obrir la possibilitat de fer classes amb les famílies, que les famílies puguin ser dins de l'aula de manera habitual, amb grups heterogenis.
4. Revisar i qüestionar els deures i les vacances (*summer gap*). Revisar-les des de la pregunta: generen més desigualtat?
5. Millorar les entrevistes i reunions. Fer una entrevista anual només per conèixer-se. Canviar expectatives i entendre les famílies com a recursos.
6. Fer visites a l'aula amb famílies per mostrar la bona (i molta) feina feta.
7. Avaluar per part de les famílies de l'escola. Incloure una part per a l'avaluació de l'escola per part de les famílies.
8. Treballar amb les "famílies-enllaç" o "mares-enllaç", especialment entre els col·lectius amb més dificultats de comunicació.
9. Reconèixer i valorar escolarment allò que són i fan els infants, adolescents i famílies més allunyats (història, música, llengua, hort, etc.). Evitar la mirada del "dèficit" o "problema". Diversificar l'excel·lència escolar (seguint Bourdieu: "hi ha diverses maneres de ser excel·lent").
10. Fer projectes conjunts docents-famílies-comunitat, ja siguin hort, formacions, comissions mixtes...
11. Avançar cap a actuacions conjuntes escola-famílies-entorn. L'èxit educatiu és un fenomen comunitari, amb un rol clau de l'Ajuntament i la comunitat (0-18).
12. Parar atenció a les desigualtats noves i velles: les (no) activitats extraescolars també són responsabilitat nostra. Claus per a l'èxit educatiu: suport, llengües, esport, música, arts, etc.

13. Oferir formació per a les famílies a l'escola: català, TIC, llengües maternes...
14. Democratitzar l'escola: alumnat i pares/mares delegats, plens de delegats, assemblees, etc.
15. Rol de les AFA: que siguin un pont ample entre docents, direcció i totes les famílies. I revisar que "participar" no pot ser només reunir-se.
16. Establir contactes informals amb totes les famílies, no només amb les semblants a nosaltres.
17. Promoure un consell escolar més divers i participatiu, no només informatiu. Assemblees de famílies, etc.
18. Promoure "L'escola ens explica..." : tallers perquè l'escola exposi i comparteixi les seves innovacions, pràctiques, etc.
19. Contextualitzar els continguts: passar d'allò concret i material a allò abstracte i general, no al contrari.
20. Focalitzar-se en les condicions de l'aprenentatge escolar i establir aliances amb les famílies: comprensió lectora, operacions bàsiques, etc.
21. Vigilar els "salts escolars" i les transicions d'etapes. Per exemple, revisar a cinquè de primària els infants que arriben sense competències bàsiques consolidades, la desafecció i el fracàs molt probables en la transició de primària a secundària... Parar atenció també a la transició a la postobligatòria, en què, per exemple, un 55% de joves abandonen els CFGM.
22. Garantir educació 0-3 per a tothom, especialment per als col·lectius més vulnerables i desfavorits. Si no pot ser escola bressol, que siguin espais familiars o espais mixtos. Cal posar-los en contacte amb estímuls, llengües i dinàmiques diferents. Això és clau per a l'equitat i la prevenció de la desafecció escolar.
23. Disposar de més formació professional: més diversa i contextualitzada. Vincles amb els municipis per oferir més i millor FP, com una de les vies per evitar AEP i promoure la continuïtat.
24. Fomentar l'escola inclusiva, plurilingüe i intercultural (plantejant-se visites a casa de les famílies).
25. Instaurar el "Dia de les famílies", en què puguin compartir sobre els seus països d'origen: literatura, paisatges...
26. Elaborar el "Full dels divendres" amb la informació de la setmana següent per a totes les famílies.
27. Engagar l'acció "Un cafè amb l'equip directiu". I que després es puguin fer visites a les aules per veure la feina que s'hi duu a terme.

2.3 El reconeixement de les veus de l'alumnat als centres educatius

Per tractar la participació de l'alumnat a l'escola es va convidar **Laura Farré-Riera**, doctora en Educació a la Universitat de Vic, que va articular la seva intervenció al voltant de dues investigacions recents: el projecte Demoskole 2013-2016 (Simó-Gil i Gelis, 2018), centrat en la democràcia i la participació en els centres educatius, i l'estudi "Quina educació per a quina participació en secundària. Educar per a la participació" (2024-2025), elaborat per encàrrec de la Secretaria de Joventut. Ambdues recerques han contribuït a repensar el sentit i les condicions de la participació de l'alumnat en l'àmbit educatiu, tant en contextos formals com no formals.

En primer lloc, la ponent va contextualitzar les bases d'una escola democràtica, recollint aportacions de referents com Dewey (2004), que entén la democràcia com una forma de vida comunitària, i Edelstein (2011) i Biesta i Lawy (2006), que defensen **l'escola com a institució clau per oferir experiències democràtiques a tot l'alumnat**. Es destaquen tres nivells d'aprenentatge democràtic: aprendre sobre la democràcia, aprendre mitjançant pràctiques democràtiques i aprendre per a la democràcia, amb una mirada compromesa amb l'entorn. A partir de l'experiència del projecte Demoskole, es van identificar quatre dimensions clau per a una cultura escolar democràtica, totes elles essencials per afavorir processos inclusius i participatius dins els centres:

- La governança: la manera com s'organitza i es prenen decisions al centre educatiu, promovent la participació de tota la comunitat escolar.
- L'habitança: la relació que tenen les persones amb l'espai escolar, com se senten acollides i com viuen l'escola.
- La diversitat: el reconeixement i la valoració de les diferències culturals, lingüístiques, socials, etc., entre els membres de la comunitat educativa.
- L'ethos: el conjunt de valors, actituds i clima que defineixen la cultura del centre.

El segon bloc es va centrar en el **reconeixement de les veus de l'alumnat com a element transformador**. Es va defensar que infants i joves han de tenir la capacitat real d'opinar i influir sobre aquells aspectes que els afecten. Aquest plantejament parteix d'una concepció de l'alumnat com a subjecte actiu, amb capacitat d'agència i implicació en la vida escolar. El moviment internacional sobre les veus de l'alumnat, vinculat als Drets de l'Infant, sosté que aquestes veus no han de ser simbòliques, sinó poderoses, plurals i significatives. Així, la veu s'entén com un instrument pedagògic amb potencial per generar canvis reals.

En aquest marc, es va presentar el projecte "WERA IRN. Student Voice for Promoting Equity and Inclusion in Schools", una xarxa de recerca internacional que integra institucions d'arreu del món i que investiga com les veus de l'alumnat poden promoure una educació més inclusiva i equitativa. Aquesta línia d'estudi relaciona la participació de l'alumnat amb les finalitats de l'educació inclusiva, entenent-la com un procés que afavoreix la presència, la participació i l'èxit de la totalitat d'estudiants i que reconeix la diversitat com a valor. D'aquesta manera, **les veus de l'alumnat esdevenen una palanca per transformar les pràctiques educatives i enfortir comunitats escolars més democràtiques**.

El tema de recerca d'aquesta xarxa internacional de recerca (IRN) és la veu de l'alumnat en relació amb la inclusió. Les veus de l'alumnat i l'educació inclusiva són idees interconnectades (Messiou, 2012; 2019). Seguint definicions àmplies d'inclusió, com ara la inclusió com un procés que se centra en la presència, la participació i l'èxit de tots

els estudiants (Ainscow, 2007), i que “honra les perspectives, capacitats i enfocaments diversos de l’aprenentatge” (Kozleski, 2020), es considera **la veu de l’alumnat com una manera d’habilitar tots els estudiants per incloure’ls a les escoles**. Aquests esforços es relacionen directament amb l’objectiu de desenvolupament sostenible 4 de les Nacions Unides¹, a fi de promoure una educació de qualitat i oportunitats d’aprenentatge al llarg de la vida per a tothom.

A partir de les evidències recollides, es va posar de manifest que la participació no és automàtica ni espontània, sinó que requereix condicions específiques per fer-la efectiva. Entre aquestes, destaquen **el benestar emocional, l’autonomia real de l’alumnat, la inclusió de totes les veus i l’existència d’un poder compartit i real**. Es van aportar exemples de pràctiques participatives com consells de persones delegades, espais de mediació, comissions mixtes, projectes d’aprenentatge, servei, i formes de participació en el currículum i en processos de recerca-acció.

Finalment, Laura Farré-Riera va obrir la reflexió amb una sèrie de reptes clau: transformar les propostes i necessitats de l’alumnat en accions viables, generar temps de reflexió compartida entre estudiants i docents, afrontar les relacions de poder asimètriques i promoure una cultura educativa de pertinença col·lectiva. La ponent va convidar **a repensar els espais i les estructures de presa de decisions a les escoles per tal de construir una ciutadania activa, crítica i corresponsable**, que vagi més enllà de la simple inclusió formal i s’orienti cap a una participació significativa, transformadora i sostenible.

2.4 L’alumnat parla: propostes per a la millora de la participació de l’alumnat al CEMB

Amb l’objectiu d’incrementar i millorar la participació de l’alumnat al CEMB, les seves representants han promogut un debat intern entre l’alumnat per recollir necessitats i definir propostes d’acció concretes. D’aquesta feina es deriva un document final que inclou **7 àmbits i un total de 21 propostes**, que es recullen a continuació.

Àmbit 1. Més representació i veu per a les persones joves

L’alumnat és el col·lectiu més nombrós de la comunitat educativa, però només té quatre representants al CEMB, format per seixanta membres. A més, el procés per arribar-hi és llarg i complicat, fet que dificulta la implicació de les persones estudiants.

Propostes:

- Ampliar la representació de l’alumnat al CEMB o, si no és possible, convidar-lo amb veu, encara que sigui sense vot.
- Permetre la participació d’entitats juvenils en les discussions.
- Crear una xarxa de representants per evitar el sentiment de solitud i fomentar l’empoderament.
- Permetre la rotació de representants per garantir una representació més àmplia.
- Organitzar reunions amb les conselleres de districte per establir una coordinació millor.
- Fer trobades àmplies amb persones delegades i representants escolars per

¹ ODS 4: garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d’aprenentatge durant tota la vida per a tothom. Tots els detalls d’aquest ODS es poden llegir aquí: https://cads.gencat.cat/ca/Agenda_2030/informe-cads-agenda-2030/ods-4/index.html

compartir preocupacions i propostes.

Àmbit 2. Espais de participació adaptats a les persones joves

Els espais de debat i decisió sovint responen a una lògica adulta, burocràtica i poc flexible. Això dificulta que molts joves se sentin còmodes participant-hi.

Propostes:

- Preparar un material de benvinguda i una sessió introductòria per explicar com funcionen els espais de participació.
- Fer reunions prèvies als plenaris per preparar els temes i reforçar la confiança de l'alumnat.
- Organitzar grups reduïts dins dels plenaris per tractar temes concrets i afavorir la intervenció de tothom.

Àmbit 3. Poder de decisió real per a les persones joves

Els espais participatius sovint es perceben com a poc efectius perquè les decisions no es tradueixen en accions reals.

Propostes:

- Convertir els debats en propostes concretes amb compromisos clars i fer-ne un seguiment per garantir-ne l'execució.
- Assegurar que almenys un plenari a l'any inclogui un espai per a assemblees estudiantils o plataformes juvenils perquè puguin fer-hi propostes concretes.

Àmbit 4. Difusió del CEMB i dels òrgans participatius educatius

Una gran part d'estudiants desconeix l'existència del CEMB i altres òrgans de representació. És essencial millorar la comunicació per fomentar la participació.

Propostes:

- Crear vídeos curts i atractius que expliquin què és el CEMB i per a què serveix.
- Organitzar reunions informatives als centres educatius per explicar les oportunitats de participació.
- Continuar amb les jornades del CJB dirigides a persones delegades per reforçar la informació.

Àmbit 5. Promoció d'una cultura de participació social des dels centres educatius

És fonamental treballar la participació des del sistema educatiu per fomentar que l'alumnat esdevingui actiu dins la comunitat.

Propostes:

- Impulsar assemblees de persones delegades als centres per donar més veu a l'alumnat.
- Utilitzar les hores de tutoria per fer dinàmiques participatives i incentivar el debat.

- Establir canals directes perquè l'alumnat pugui expressar inquietuds i fer arribar propostes a la Direcció del centre.
- Incorporar projectes de democratització i participació dins el currículum educatiu.

Àmbit 6. Reconeixement de l'alumnat

L'alumnat té una visió directa de l'impacte de les polítiques educatives i és essencial escoltar-lo per millorar el sistema.

Propostes:

- Fer enquestes a les tutories d'ESO per recollir les idees i demandes de l'alumnat.

Àmbit 7. Reconeixement de la participació

La participació activa de l'alumnat s'hauria de reconèixer i valorar per potenciar el seu compromís amb la comunitat educativa.

Propostes:

- Crear una acreditació oficial per reconèixer les competències adquirides en la participació en el CEMB.
- Explorar la possibilitat de certificacions oficials que valorin l'experiència en representació estudiantil.

2.5 Alumnat i jornada escolar

Des de l'**aFFaC** s'ha realitzat la recerca "Alumnat i jornada escolar". Experiències, valoracions i propostes (Robles-Moreno et al., 2024), per abordar la configuració de la jornada educativa. Aquesta determina aspectes com el rendiment escolar, el benestar emocional i físic de l'alumnat, l'accés a extraescolars, la conciliació familiar, etc. Per això es considera essencial fer recerca en aquesta temàtica. Els objectius de la recerca són:

- Incorporar la veu d'infants i adolescents i dotar-los de més poder.
- Analitzar i contrastar les valoracions, els significats i les propostes d'infants i adolescents del darrer cicle de primària i de l'ESO sobre la jornada escolar dels centres públics de Catalunya, a partir de l'anàlisi de la seva rutina quotidiana tant dins com fora del centre educatiu.
- Aportar informació per debatre i prendre decisions en la configuració dels horaris escolars dels centres educatius públics.

Per recollir la veu de l'alumnat s'han seleccionat cinc centres educatius públics de Catalunya de primària i secundària amb servei de menjador que representen la diversitat territorial, socioeconòmica i educativa de Catalunya. L'alumnat que ha participat en l'estudi era del darrer cicle de primària (cinquè i sisè) o d'educació secundària obligatòria (primer, segon, tercer i quart d'ESO). En total, la mostra està formada per **555 alumnes enquestats** (amb enquestes fetes durant el temps de tutoria i amb el suport d'una persona adulta), 18 grups de discussió organitzats i més de 100 fonts bibliogràfiques consultades.

Com a principals resultats, es destaca que l'alumnat, especialment el de secundària, **comença la jornada escolar amb sensació de cansament i manca de descans**, en part per l'horari d'inici massa matiner i per hàbits com l'ús excessiu de pantalles a la nit. Una bona part d'alumnes preferiria començar més tard, però no si això suposa allargar les tardes. Tot i que la majoria esmorza abans d'anar a classe, un percentatge significatiu no ho fa, i alguns ho fan davant de pantalles, fet que pot afectar negativament la concentració i el benestar general.

Pel que fa a la jornada lectiva i el temps de migdia, **l'alumnat valora positivament metodologies participatives i l'ús de tecnologia a l'aula**, i destaca l'interès per assignatures com matemàtiques i educació física. No obstant això, mostra un cansament creixent a mesura que avança l'edat i dificultats de concentració, sobretot amb la jornada partida. També es detecten hàbits alimentaris poc saludables, especialment a secundària, i una percepció negativa sobre la qualitat del menjar escolar. L'alumnat reclama millores al menjador, temps de descans més ben gestionat i evitar la segregació entre qui porta carmanyola i qui no.

Finalment, la sobrecàrrega de tasques i la manca de temps de qualitat a la tarda preocupen l'alumnat, així com les desigualtats en l'accés a activitats extraescolars. L'ús de dispositius tecnològics és molt present durant tot el dia i té impactes en la salut física, mental i en les relacions familiars, especialment quan no hi ha prou supervisió adulta. L'estudi conclou que **els horaris escolars actuals no responen de manera saludable a les necessitats reals de l'alumnat i que és fonamental tenir en compte la seva veu en la planificació educativa**.

Com a propostes de l'estudi, destaquen:

- Endarrerir l'horari d'entrada a secundària i revisar opcions que considerin els ritmes circadianis amb una mirada flexible, tenint en compte el nivell educatiu de l'alumnat i la diversitat territorial de Catalunya (com per exemple les zones escolars rurals).
- Revisar la distribució i la càrrega lectiva juntament amb les metodologies desenvolupades a l'aula des d'una mirada pedagògica i que contempli la veu de tots els agents que formen part de la comunitat educativa, també la d'infants i adolescents.
- Reivindicar les escoles i els instituts públics com espais protectors i educatius tant als matins com a les tardes i, per tant, ampliar l'imaginari cap a temps educatiu en detriment de temps escolar.
- Facilitar l'accés de l'alumnat a activitats esportives i culturals dins del centre educatiu, també a secundària.
- Posar al centre la importància de l'oci, el temps lliure, l'activitat física periòdica i la socialització per a la infància i l'adolescència quan es dissenyen les jornades educatives.

2.6 Diagnosi sobre l'estat de la participació estudiantil

Des del Moviment Estudiantil i Drets de la Ciutadania del **Consell de la Joventut de Barcelona** s'ha elaborat l'informe "Diagnosi sobre l'estat de la participació estudiantil 2023-2024". Aquesta diagnosi es focalitza en dos aspectes prioritaris:

- **La cultura participativa de la comunitat educativa:** s'analitza si l'alumnat, el professorat i altres agents del centre disposen d'una base sòlida que permeti incorporar pràctiques democràtiques i participatives en el dia a dia.
- **Les estructures de participació i la seva connexió amb l'alumnat:** s'exploren les dinàmiques d'interacció entre els diferents espais de participació (institut, districte i ciutat), així com els obstacles derivats de les lògiques adultocèntriques que sovint dificulten la veu activa de les joves.

Els resultats posen de manifest que, malgrat que la participació sigui una paraula recurrent en l'àmbit educatiu, **la seva percepció i pràctica encara presenten reptes importants**. S'inclouen una sèrie de conclusions i propostes fruit de la recerca realitzada:

- L'organització de base de l'alumnat esdevé un motor que impulsa la participació tant en els espais institucionals com en els no institucionals.
- La concepció individualista i jeràrquica de la participació dificulta el sentiment de grup i, en conseqüència, l'organització de l'alumnat.
- Hi ha una manca de coneixements relacionats amb l'organització col·lectiva que dificulta la participació de l'alumnat.
- És necessària una transformació profunda de les estructures de participació per assegurar que aquests espais promoguin una participació activa de l'alumnat.
- La figura docent és important com a facilitadora del procés participatiu.

3 Conclusions

La Comissió de Treball sobre Participació de la Comunitat Educativa ha posat el focus en **aprofundir sobre quin és l'estat de participació en els centres tenint en compte tots els actors de la comunitat educativa: alumnat, famílies, entorn i escola**. Al llarg de les quatre sessions organitzades, s'han donat a conèixer experiències d'èxit de participació d'altres territoris (el cas d'Euskadi); s'han compartit les bases teòriques que sustenten els principis de la participació escolar en general, i més específicament de les famílies; s'han exposat resultats de recerques fetes des de l'acadèmia sobre participació per poder formular propostes a partir d'evidències, i finalment s'han presentat treballs provinents del teixit associatiu juvenil, que han fet recerques aplicades per conèixer l'estat de la qüestió i proposar accions i mesures.

La feina duta a terme ha posat en evidència que **tant les famílies com l'alumnat són actors clau per avançar en una concepció més comunitària i democràtica dels centres escolars, i que influeixen positivament tant en els resultats escolars com en la cohesió social**. En aquest sentit, la participació s'ha d'entendre com una part fonamental de la solució als principals reptes que afronten els centres educatius: una inclusió real i efectiva, el benestar i el bon clima d'aula i de centre, un aprenentatge equitatiu i la concepció de l'escola com a bé comú compartit com a espai per aprendre a viure entre persones diferents. Així mateix, la participació contribueix a normalitzar les diversitats, a l'aprenentatge de l'autogovern, la gestió de conflictes i l'exercici d'una ciutadania activa i compromesa.

Dècades després d'impulsar aquest marc de participació, però, **no podem considerar que el model de participació en l'escola s'hagi consolidat, i la participació d'ambdós col·lectius es considera baixa**. Entre els factors que provoquen la participació baixa de les famílies, s'apunta a la **diversitat actual de contextos familiars**, un mosaic ric i complex de realitats per a les quals els models de participació que es proposen no resulten vàlids, o a la **manca d'encaix entre els horaris del professorat i els horaris de les famílies**. En el cas de l'alumnat, s'apunta a factors com una cultura escolar poc participativa, una percepció d'ineficiència, una manca de reconeixement de la participació o la manca de temps en l'horari escolar.

També han sorgit en el debat les limitacions de tipus més metodològic, que afecten tots els agents, al voltant del significat real de la participació i de les eines, tècniques i recursos que tenen els membres de la comunitat educativa. En aquesta línia, **s'ha reforçat la idea de la necessitat de formació, no només en participació, sinó també en els factors que la dificulten, com la diversitat o la complexitat**.

A la Comissió també s'ha constatat que, tot i que sovint es posa l'accent en la necessitat de participar, és igualment essencial **reconèixer la importància de proporcionar recursos i suport als professionals docents, al personal escolar, a l'alumnat i a les famílies perquè es puguin establir les condicions per participar**. Tots aquests actors juguen un paper crucial i esdevé prioritari assegurar que també rebin el suport adequat per fer front a aquest repte. Més enllà de les limitacions dels recursos, però, es reconeix que cal seguir actuant i avançant, i endegar aquelles actuacions i millores que sí són possibles.

Al llarg d'aquestes sessions, doncs, s'ha pogut debatre en profunditat, en un diàleg conjunt entre persones expertes, professionals i membres de la Comissió. Tot i que el tema de la participació és ampli i inclou múltiples condicionants i factors interconnectats, s'han plantejat nou propostes, que sorgeixen del debat i que es detallen a continuació.

3.1 Propostes

1. **Integrar projectes de democratització dins del projecte educatiu del centre i del currículum educatiu.** Promoure que el projecte educatiu del centre inclogui experiències i pràctiques educatives orientades a la participació democràtica: consells escolars, assemblees escolars, pressupostos participatius, debats o projectes comunitaris. Garantir que aquests espais es generin més enllà de l'hora de tutoria, per reconèixer la seva importància i entitat pròpia i que incorporin la presa de decisions. Aquests projectes contribueixen a formar una ciutadania activa des de l'àmbit educatiu formal. Caldria que el currículum educatiu (establert per llei) també incorporés l'aprenentatge de la participació des de diversos vessants.
2. **Oferir més formació específica en participació a la comunitat educativa.** Impulsar programes de formació sobre la importància d'incorporar la participació, així com sobre eines, tècniques i metodologies participatives. Aquests programes haurien d'estar adreçats a equips directius i associacions de famílies, i permetre que aquests col·lectius puguin transferir la informació rebuda i els coneixements adquirits a la resta d'agents de la comunitat educativa. Aquesta formació ha de fomentar el desenvolupament d'habilitats comunicatives, d'organització col·lectiva i de presa de decisions. A més, cal vetllar per garantir que es disposa dels espais i les estructures necessàries perquè la formació sigui possible.
3. **Fomentar la formació als claustres i a les associacions de famílies en la gestió de la diversitat, la inclusió i la seva gestió constructiva.** Incloure activitats i tallers que ajudin a entendre i gestionar la diversitat cultural, lingüística o socioeconòmica, així com eines per a la seva gestió constructiva. Aquestes competències són clau per garantir una participació real, equitativa i inclusiva, ja que les evidències indiquen que aquesta diversitat suposa una barrera a la participació en el si dels centres escolars i de les AFA. L'objectiu és garantir la visibilitat de la composició real de l'escola en els espais de participació i reconèixer diferents formes de participació.
4. **Visibilitzar mesures per acostar i obrir els centres educatius a les famílies, sobretot a les més allunyades de la cultura escolar.** La recerca [**"Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats"**](#) planteja una sèrie de propostes concretes per reforçar les relacions entre l'escola i les famílies i entre les mateixes famílies. Aquestes mesures estan pensades per millorar els vincles entre centres i famílies en escoles, instituts i projectes, i inclouen cinc àmbits d'actuació (plantejament i proposta de centre, comunicació, tutoria, aula i aprenentatges i presència i govern de l'escola). Visibilitzar aquest tipus de recursos pot ajudar els diferents agents de la comunitat educativa a trobar les eines per millorar la participació i les relacions entre famílies i escola.

5. **Incorporar de forma generalitzada la figura dels agents comunitaris dins dels centres educatius.** Dotar d'agents comunitaris els centres que no en tenen, com a enllaç entre escola i entorn, i donar més reconeixement i més estabilitat a aquesta figura als centres on sí que existeixen. Impulsar projectes conjunts entre escoles, entitats i serveis del barri o territori. La voluntat és la d'obrir el centre educatiu a l'entorn, generar una comunitat educativa més cohesionada i promoure el compromís amb la comunitat.
6. **Revisar el funcionament i les dinàmiques dels consells escolars de centre.** El Consell Escolar de Centre hauria de ser l'espai de debat educatiu i presa de decisions. Malgrat aquest punt de partida, es considera que les pràctiques que es realitzen en els consells desincentiven la participació dels diferents agents de la comunitat educativa. Cal garantir que aquest no sigui un òrgan merament informatiu i que hi tingui lloc una participació real. A més, s'ha de treballar perquè els consells escolars de centre siguin més diversos i reflecteixin la pluralitat de l'escola; i treballar per promoure-hi, també, la participació de l'alumnat.
7. **Certificar i reconèixer la participació, especialment la de l'alumnat.** Establir mecanismes formals per reconèixer la participació activa als òrgans de participació per a tots els membres, però en especial per a l'alumnat, un col·lectiu que ara no gaudeix d'aquest reconeixement. Es proposa desenvolupar aquest reconeixement a través de mecanismes com ara certificats oficials, la incorporació al currículum formatiu o la convalidació de crèdits o mòduls de lliure elecció. En el cas de l'alumnat, s'hauria de destacar l'adquisició de competències que suposa participar en aquests òrgans, com són el lideratge, la representació, la comunicació i el treball col·laboratiu.
8. **Organitzar jornades periòdiques de bones pràctiques en participació educativa.** Promoure una trobada periòdica a Barcelona on es presentin experiències d'èxit en participació de la comunitat educativa de la ciutat i es puguin incorporar altres municipis o territoris. Aquest espai ha de permetre l'intercanvi d'idees, la creació de xarxes i la inspiració per a projectes locals, tot afavorint la innovació i l'aprenentatge mutu. Fruit de les jornades, s'elaborarien uns materials de recull de les bones pràctiques destacades, disponibles en línia, en un espai virtual accessible que pugui servir de repositori i permeti contactar amb les persones autores, i així facilitar que es repliquin i s'adaptin a altres contextos.
9. **Elaborar un pla d'acció a fi d'implementar les propostes plantejades per l'alumnat del CEMB per millorar la seva participació.** El sector de l'alumnat del CEMB ha elaborat un document que inclou 21 mesures concretes classificades en 6 àmbits d'actuació: assegurar més representació i veu per al jovent, afavorir espais de participació adaptats a les persones joves, dotar de poder de decisió real les persones joves, fer difusió del CEMB i dels òrgans participatius educatius, promoure una cultura de participació social des dels centres educatius, i reconèixer l'alumnat. Cal que aquestes propostes es recullin en un pla d'acció per implementar-les i així poder incrementar la participació de l'alumnat en el CEMB. Es demana fer un seguiment conjunt del procés de concreció i implementació de les mesures amb el sector de l'alumnat.

4 Referències

- Ainscow, M. (2007). *Taking an inclusive turn*. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 7(1), 3–7.
- Arnstein, S. R. (1969). *A ladder of citizen participation*. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Bernstein, B. (1996). *Pedagogy, symbolic control and identity: Theory, research, critique*. Londres: Taylor & Francis.
- Biesta, G., & Lawy, R. (2006). *From teaching citizenship to learning democracy: Overcoming individualism in research, policy and practice*. *Cambridge Journal of Education*, 36(1), 63–79.
- Collet, J., & Tort, A. (coords.). (2011). *Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats*. Barcelona: Fundació Bofill.
- Collet, J., Naranjo, M., & Soldevila, J. (coords.). (2024). *Educación inclusiva global*. Barcelona: Octaedro Editorial.
- Dewey, J. (2004). *Democracia y educación*. Madrid: Morata. (Obra original publicada el 1916.)
- Edelstein, W. (2011). “Democracy and education: About the future of a problematical relationship”. A M. Bayer, U. Brinkmann, E. Kempf, & H. Sünker (eds.), *Education, democracy and development* (pp. 19–31). Nova York: Peter Lang.
- FRASER, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the “postsocialist” condition*. Nova York: Routledge.
- Kozleski, E. B. (2020). “Equity and inclusive education: Framing for communities of practice”. A M. Schuelka, C. Johnstone, G. Thomas, & A. Artiles (eds.), *The SAGE handbook of inclusion and diversity in education* (pp. 79–92). SAGE.
- Lahire, B. (1995). *Tableaux de familles. Heurs et malheurs scolaires en milieux populaires* [Retrats de famílies. Sorts i desgràcies escolars en entorns populars]. París: Gallimard.

- Martín Criado, E., & Gómez Bueno, C. (2017). “El mito de la dimisión parental. Implicación familiar, desigualdad social y éxito escolar”. *Cuadernos de Relaciones Laborales*, 35(2), 305–325.
- Messiou, K. (2012). “Collaborating with children in exploring marginalisation: An approach to inclusive education”. *International Journal of Inclusive Education*, 16(12), 1311–1322.
- Messiou, K. (2019). “The missing voices: Students as a catalyst for promoting inclusive education”. *International Journal of Inclusive Education*, 23(7–8), 768–781.
- Robles-Moreno, V., Arroyo, A., & Mesa, J. (2024). *Alumnat i jornada escolar: Experiències, valoracions i propostes*. aFFaC.
- Simó Gil, N., & Gelis, J. (2018). “Ampliar la participación democrática del alumnado en los centros educativos. ¿Es posible?” *Voces de la Educación*.
- Tishman, S. (2008). *Teaching thinking dispositions: From transmission to enculturation. Theory Into Practice*, 46(3), 129–135.
- Tyack, D., & Tobin, W. (1994). *The “grammar” of schooling: Why has it been so hard to change? American Educational Research Journal*, 31(3), 453–479.

**Consell
d'Educació
Municipal de
Barcelona**
Setembre del 2025

**Gerència de Cultura,
Educació, Cicles de Vida,
Feminismes i LGTBI**

Elaborada per:
Equip de la Secretaria
Tècnica del Consell
d'Educació Municipal
de Barcelona